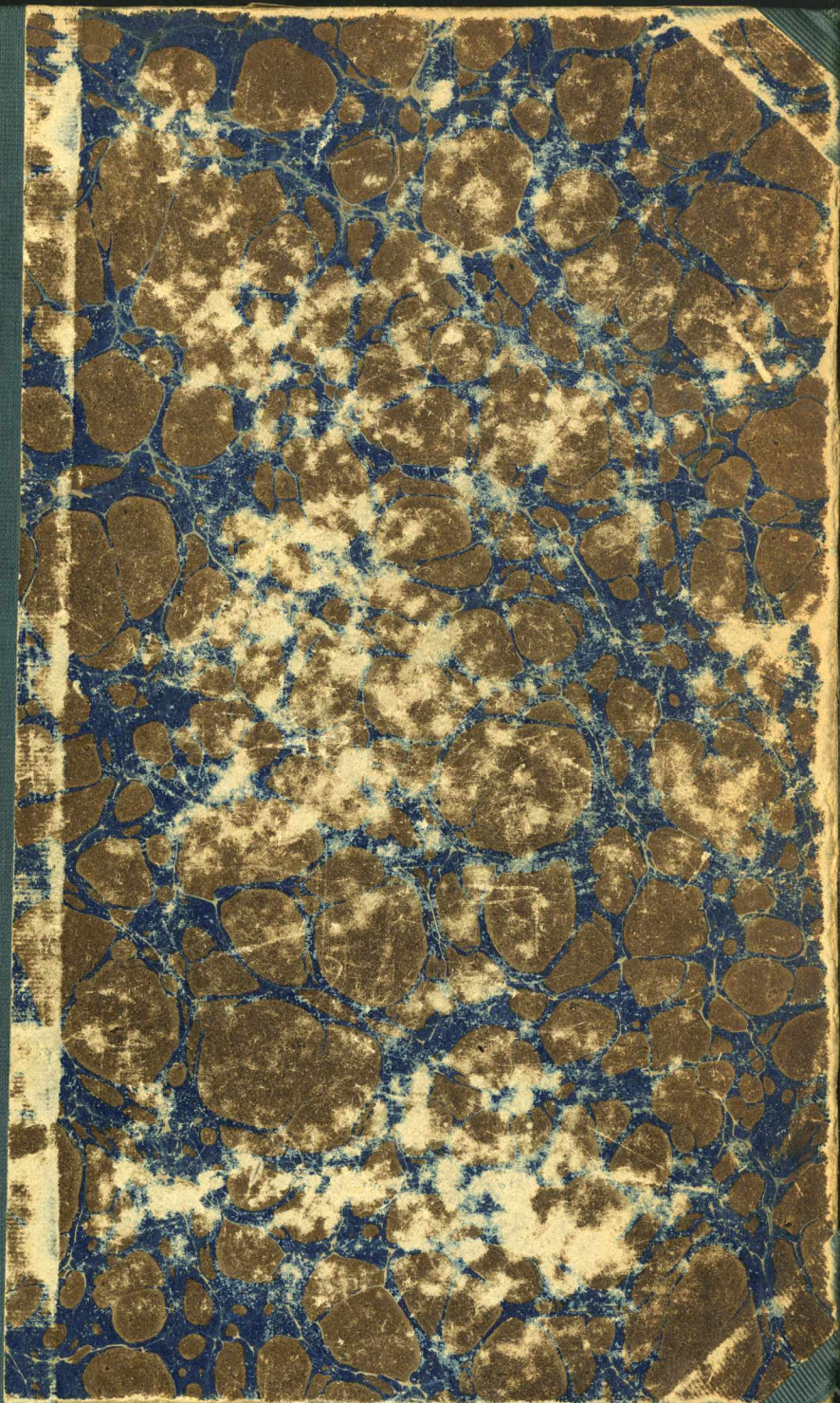

Politikai
röpiratok.

91.

91
701

L

LÓNYAI MENYHÉRT

(május 18-án)

ÉS

PAP MÓR

(május 17-én)

TARTOTT

BESZÉDE.

5.

A „MAGYARORSZÁG“ 118. száma után.

~~~~~

PEST.

NYOMATOTT WODIANER F.-nél.

1861.

LONVAYI MENYERT

(18-19. század)

DE BALLAGI GÉZA

(18-19. század)

PARTOTT

BOND B. E.

A MAGYARORSZÁG 118. számú törvénye

EST

NYOMATOTT BUDAPESTEN

1881

DE BALLAGI GÉZA.

Lónyay Menyhért

beszéde.

Midőn azon kilátás nyílt meg az ország előtt: hogy országgyűlésünk, még pedig az 1848-iki törvények alapján összehivandó és így a népválasztásokból eredő országgyűlésünk leend, sok szép remény köttetett azon eredményekhez, melyeket az országgyűlés által kivinni sikerülend.

Megvallom, én nem tartóztam azok közé, kik vérmes reményeket tápláltak és nagy eredményeket vártak, s az utóbbi napokban kifejtett körülmények mindinkább meggyőztek arról, hogy a jelen országgyűlésünk által elérhető eredmények inkább erkölcsi hatásuak fognak lenni.

De erkölcsi eredmény tekintetében nagy fontosságúnak hiszem jelen tanácskozásunkat, mert azon nevezetes történeti ténynek, melyet őseink századokon át annyiszor következetesen, szóval, tettel és ha kellett fegyverrel is érvényesítették, melyet a jelen nemzedék a leg-súlyosabb körülmények közt magáénak vallott, mely az utolsó hónapok alatt a nemzet minden lehető módon nyilvánuló meggyőződésévé kövesült, az országgyűlés fog az or-

szág nevében határozott kifejezést adni, s ez más nem lehet, mint alkotmányunk és szentesített törvényeinkhez igazodó és szilárd ragaszkodás. (Éljenzés).

De más fontos eredménye tanácskozásunknak az, hogy hazánk jogállapotáról az eszmék tisztán fognak állani benn a hazában; Ausztriában, — és miután hála istennek! a magyar kérdés Európa figyelmét magára vonta — Ausztrián kívül is alkalom adatott ezen vitatás által megczáfolni mindazon rágalmakat, melyek ellenünk évtizedek óta szórattak; elfogja oszlatni azon álfogalmakat, melyek ellenünk által annyiszor ismételtettek, hogy majdnem általánossá váltak.

Szabad legyen remélnünk, hogy azon tünnepélyes nyilatkozatok, melyek itt általunk az ország s világ színe előtt az ország nevében tételnek, az annyit szenvedett s annyira félreismert nemzet barátainak számát neveljék, elleneiét kevesbitsék.

Az álfogalmak, melyek ellenünk felállítatnak, leginkább a következők: Magyarország minden áron el akar Ausztriától szakadni, valóságos subversiv és forradalmi politikát követ. Ezt el akarák hitetni mindenütt, hol Ausztriának fennállása az európai sulyegyen egyik feltételeként tekintetik. Erre megingathatlan logikával s mindenütt a törvényekre s szerződésekre hivatkozva, fényesen megfelelt nagy hazánk fia Deák Ferencz. Ismerje el, tartsa meg és tisztelje az uralkodó mindenekben szentesített törvényeinket és alkotmányunkat: akkor a kétoldalu szerződés mindnyájunkra kötelező leend. Mi most nem kívánunk többet, de viszont nem kívánhatunk kevesebbet. (Helyes.)

Midőn Európa minden államaiban a forradalmat és forradalmi irányt látjuk elterjed-

ve, akkor csak két nemzet van, mely valóban monarchikus. Az angol uralkodó nyugodtan ül trónján, míg nemzete törvényeit szentül megtartja; a történet fényesen igazolá, hogy az, ki a Szent István koronájával törvényesen megkoronázva, törvényeit és alkotmányát megtartá és a koszorús költő szavaival szólva: „az első magyar ember a király,“ mint ilyen a magyar érdekek első védője és előmozdítója volt, a tisztelet és dicsőség osztatlan nyilvánítása környezé.

Hogy e nemzet annyi törvénytörés, annyi méltatlan szenvedés után is a *pragmatica sanctióra* hivatkozik, mutatja, hogy nem subversiv, de monarchikus, sőt — mondhatni — conservativ jellemű. Ily nemzettel jogai felett alkudni nem lehet, de azokat egész épségükben elismerni kell; visszaköveteljük azokat egész épségükben, sőt a szomorú csalattatások után új garantiákat kívánunk, és lelni is fogunk, mikor? az csak az idő kérdése. (Helyes.)

Ne csináljanak magoknak illúsiót azon államférfiak, kik folytatni akarnák más alakban azon rendszert, mely százados alkotmányunkat és törvényeinket lerombolni igyekeztén, ezen romok felett kívánnák építeni az egységes Ausztriának, ezen egy háromezázéves politikai aberrationnak csalékony képét, mely mindannyiszor akkor hiúsult meg, midőn a sisiphusi munkában már-már a tetőpontot elérni vélék, akkor gördült alá a súlyos szikla; most ismét más alakban azon siker telen munkához akarnak kezdeni, most midőn előre jósolni lehet, hogy ha a tető felé népek szenvedésein, anyagi és szellemi romlásán keresztül felgördíteni lehet is, az oly súlylyal fog visszaesni, hogy őket, rendszerü-

ket, az összes államot — meglehet a mi tetemes sértülésünkkel — szélyelzuzhatja!

Nálunk a törvényeinkhezi ragaszkodás már nem csak meggyőződés, de hitté vált, s meggyőződhetnének a hitterjedés történetéből, hogy ha egy időre az erőhatalom által el is lehet nyilvánosan némitani és rejtekekbe szorítani a hit vallomását, az első alkalommal százszoros erővel tör magának utat, és úgy a hitnek, mint a szabadságnak nincsen erősebb előmozdító eszköze, mint az elnyomatás.

A másik álfogalom, melyet ellenünk terjesztettek, az : hogy mi a más velünk lakó nemzetiségeket és a társországot elnyomni és jogaiktól megfosztani akarjuk; — erre nézve a dolog törvényes és gyakorlati állását, a testvéries szellemet, mely nálunk létezik, Deák Ferencz és utána többen világosan kifejezék.

A harmadik álfogalom, mely elleneinknek jó darabig kedvencz themája volt, az : hogy mi egy feudalismuson alapult aristokratikus államrendszert, minden néposztály szabadságának és érdekeinek elnyomásával szándékoznánk visszaállítani, hogy az egész elégedetlenségnek a mivelt osztály néhány tagja eszközlője, hogy az egész mozgalom a társadalom felszínén van. Mily fényesen czáfolja meg október 20-ka óta a nemzet ezen gyanusitást. Igen is, kilátásba tettek egy 1848 előtti megyei és kormányzati rendszert, egy régi modoru országgyűlést, — szóval az 1848 előtti állapotot, — azt híven, hogy a jogait önkényt megosztó nemesség és értelmesség fog kapni az alkalmon, előbbi kizárólagos állásának visszafoglalására. De csalódtak, mert nem

volt kiváltságos osztály, mely szivesebben és önként megosztá a néppel a szabadságot, nincs választási és népképviseleti törvény Európa monarchiáiban, mely szabadelvűbb lenne. De viszont nincs aristocratia, mely alkotmányosság és szabadság tekintetében inkább a néppel érezve, és nincs nép, mely irányába őszintébb bizalommal viseltetnék. Ezt fényesen igazolták az országgyűlési választások.

A negyedik álfogalom, melylyel vádolnak, az: hogy mi háládatlanok, nem ismerjük el mindazon anyagi jótéteményeket, melyekkel bennünket az egységes kormány már eddig tetézett, nem látjuk be azon jólétet, mely reánk nézve anyagi és pénzügyi tekintetben az Ausztriába beolvasztásból következne és különösen hogy Magyarországnak törvényes különállása és a personalis unio létesítése Ausztria anyagi és pénzügyi érdekeivel összeegyeztethetlen lévén, Magyarország beolvasztása Ausztria életkérdése.

Engedje meg a tisztelt ház, hogy ezen utóbbi álfogalmak visszautasítására vonatkozó nézeteimet előadhassam, s ha bár fontos kérdéseink anyagi részének fejtegetése talán kissé hosszabb és már a tárgy természeténél fogva is unalmasabb lenne, előre is a tisztelt ház figyelmét bátor vagyok kikérni. (Halljuk.)

Nemzetünk jellemében fekszik ugyan bizonyos közönyösség anyagi érdekei előmozdítása iránt, de nem is csoda, ha a mult időkben ahoz kevés hajlam és ösztön mutatkozott, a mint politikai ugy anyagi életünk az osztrák állammal nagy házasságnál fogva örökös zsidbadásban tartva, a legerélyesebb igyeke-

zetet is kifárasztá és tétlenségre kárhoztatá. Első volt a nagy Széchenyi, ki belátva anyagi és szellemi hátramaradásunkat, bátor és fáradhatlan hazafiúi lelkével felfogva anyagi érdekeink előmozdításának fontosságát élete egyik legnemesebb feladatául tűzé ki ezen célra munkálni és méltán, mert úgy vagyok meggyőződve, hogy az annyi természetes előnyökkel megáldott haza oly sok kincset rejt, mely természetszerűleg kifejlődve, népünk minden osztályait vagyonossá és függetlenné teheti. Mert mint a magánosoknál, úgy a nemzeteknél is a vagyonosság szüli a függetlenségi érzetet, ez pedig első alapfeltétele a szabadság megszilárdulásának.

A volt rendszer nagy mesterének fogásai közé tartozott, elhíttetni az uralkodóval és a mivelt világgal, hogy rendszere felvirágzást hozott a nézete szerint hátramaradt barbár Magyarországra. — Ezen az álfogalmak terjesztésére szánt előadásokban, mindazt egyenesen ignorálták, mi a mult idők fáradalmas teremtménye volt, s az 1848-iki törvények által eszközölt szabad föld és szabad munka gyümöleseit is saját művőknek állíták. Elfelelték, hogy anyagi hátramaradásunknak egyik főoka volt azon több százados harc a török ellen, mely ha nemzetünk által nem vitetik, egyenesen Ausztriát és Németországot éri; de leginkább oka volt az osztrák államférfiak félszeg rendszere, mely szerint a magyar birodalmat mindig mint mostoha gyermeket, mint coloniát tekinték, hol az anyagi felvirágzást kitelhetőleg akadályozni, kivéve a József császár korszakát, politikai elv volt, azért, hogy a független érzetű ország kellőleg meg ne erősödhessék, hogy könnyebben hajtható legyen. A bécsi kormány ezen iránya azon

stereotíppé vált okoskodásban talált kifejezést, miért tenne a fejedelem oly ország felvirágozására valamit, mely törvényes különállásánál fogva maga szavazza meg adóját, s melyre egyenesen adósságot csinálni törvény szerint nem lehet.

Tehát, ha arról vádolják hazánkat, hogy anyagilag hátramaradt, annak a Bécsből tett akadályok voltak fő okai. Nem onnét ellenzik-e régi országgyűlések törekvését az örökváltság, az ősiség eltörlése, közlekedéseink előmozdítása, a hitelviszonyok rendezése és hitelintézetek felállítása iránt? Nem onnét hátráltaták-e 1844-ben azon országos pénztár adóutjáni megalapítását, melyből az anyagi érdekek lettek volna előmozdítandók? Ugyanakkor Bécsben szenvedt hajótörést a földbirtoki hitelintézet, mely földmivelésünknek oly nagy lendületet adhatott volna. És az 1848-iki pozsonyi országgyűlés nem gondoskodott-e mindazon kellékekről, melyek az anyagi jobblét gyors felvirágzását elmaradhatatlanul eszközlik, a szabad munka, a szabad föld, földbirtoki hitelintézet, vasutak építése mind az 1848. törvényekben bennfoglaltatnak.

És mi volt az annyi magasztalt 12 évi korszaknak anyagi szempontból eredménye?

A véres háború bevégezése után, midőn a haza minden népei kimerülve voltak, midőn a hűbéri viszonyok megszüntetése után munkás kéz hiánya a földmivelést zsibbasztá, az úgy is annyira tökeszegény országban egyszerre 64 millió forgalmi jegyek, mennyi fáradság és munka eredménye lett semmivé. Ily nyomott viszonyok között egyszerre s kiméletlenül hozták be egész mértékben mindazon súlyos egyenes és közvetett adónemeket, melyek Ausztriá-

ban már századokon át megszokott terhek voltak. A földbirtokosok csak évek után kapták az urbéri kárpótlást, hosszadalmas eljárás mellett, oly kötvényekben, melyek mindig tetemesen névbeli értékük alatt állottak és állanak. Minden magánjogi fogalom kiméletlenül elszaggatva egy idegen, senki által nem ismert, viszonyainkhoz nem illő polgári törvénykönyv reánk erőtelve. Az egyenetlenül és igazságtalanul kivetett súlyos adók mellett, mindenmű országos és községi potlékokkal, a kényszerítőleg behozott ugynevezett önkénytes kölcsön és hozzá az agio örökös ingadozása, mely az ipar és kereskedés biztos felvirágzását, a magán és közhitel megszilárdulását lehetetlenné teszi, és e mellett a súlyos adókon kívül a passiv külkereskedés, a külföldön levő állam és értékpapírok kamataira kiküldött sok milliók, az örökös pénzügyi deficit fedezésére tett pénzügyi kölcsönök a népeknél a tőkék szaporodását lehetetlenné tevék.

A mult korszak tekintetre méltó eredményei közé számitható a közbenső vámsorompók megszüntetése és több vasutak engedélyezése, melyeknek földmivelésünkre való hatása eltagadhatlan, de a vámviszonyokat illetőleg és kötött szerződéseknél hazánk érdekei és viszonyai tekintetbe nem vétettek, pl. midőn Ausztria részéről a német érdekek minden lehető kedvezmény adatott, a földmivelési nyers termények s különösen a bor kivitelére nézve semmi kedvezmény nem eszközöltetett, egy oly államban, melynek passiv kereskedésénél fogva végtelen súlyt kellett volna helyezni ily nevezetes kiviteli cikké válható terményre. A vasut-vállalatok már 1848 előtt keletkeztek s el lehet mondani keletkeztek volna ujak nélkülök is, s

bizonyára az ország érdekére nézve sokkal kedvezőbb engedményi feltételek mellett.

Kedves kérkedési tárgyak volt a Tisza szabályozása. Szen nagyszerű vállalat még 1846-ban keletkezett s a mi siker a rendszer alatt eszközöltetett, leginkább a magán társulati munkásság eredménye volt, még pedig gyakran a rendszer által tett zsibbasztó akadályok daczára.

Mily nehéz volt a legüdvösebb tárgyat is kivinni, azt sokszor magam tapasztalám; egy idegen, hazánk viszonyaival ismeretlen, az iránt inkább ellen, mint rokonszenvet érző burocratiában oly szívósság van, mely a legedzettebb akaratot is zsibbasztani képes. Többek közt példája a néhány barátimmal a föld hitelintézet felállítása körül tett fáradozásaink sikeretlensége.

Pedig lehet-e fontosabb feladat egy kiti-lönőleg földmivelő nemzet kormányán ülőkre nézve, mint megmenteni a birtokos osztályt az uzsora emésztő hatásától, a munkás gazdának rendelkezésére lehető olcsó és nyugalmas kölcsön által módot nyújtani hasznos beruházásokra.

A földhitelintézet tárgyában ő Felsége által elvileg adott engedmény a tárgyalásoknál akadt meg. Ezen fontos kérdés iránt, melyet az 1843-ik országgyűlés javaslatba hozott, már az 1848-diki t. cikk rendelkezett, kötelességemnek fogom ismerni, mihelyt az előkészítő tárgyalások megkezdethetnek, a tisztelt ház előtt egy indítványt tenni.

Még szám nélküli tényeket idézhetnék, melyek által bizonyítható, hogy anyagi felvirágzásunkra misem történt. De még egy más álfogalmat is terjesztének felőlünk, miszerint a

barbar Magyarországbán a civilizációt honosította meg a rendszer.

Fogalmam szerint minden előhaladott népnél a valódi civilizáció a következőkből ismerhető meg: biztosított személy- és vagyonbátorság, rendes és igazságos törvénykezés, a nevelés és általános művelődés és erkölcsiség előhaladása, a vagyonosság emelkedése által.

Már emberemlékezetre, vagy tán a tatárs török-járást kivéve, soha oly gyenge lábón nem állott az egyesek személy- és vagyonbátorsága. Az ostromállapot alatt az egyéni szabadság minden biztosítékai megszűntek. Híres volt az igaz, a magyar perlekedési rendszer lassúsága, de csak az ősiségi perekben, a váltó és szóbeli perek gyorsan lejártak. Az ide átplántált igazságkiszolgáltatás mily bizonytalan, mennyire a bíró önkényétől függő, hosszadalmas és költséges volt, azt tapasztaltuk mindnyájan.

A nevelés és különösen a népnevelés előmozdítására mi sem történt, idegen nyelven, idegen tanárok, idegen kézikönyvek szerint a germánisálás czéljából tanítanak, s ha a népnevelés nem ment vissza, az egyes hitfelekezeteknek egyedüli érdeme.

Hogy az általános művelődés előhaladása meg nem akadt, az irodalomnak, magánosok igyekezetének és áldozatkészségének köszönhető, vagyoni tekintetben előre nem, de igenis inkább hátra mentünk. Az adó súlya alatt nem fejlődhetett ki ily kellőleg az 1848-ban fölszabadult földművelés, birtokos osztályunk eladósodva és az uzsora által emésztve, a nép minden osztálya szükségeiket összeszorítva, a más-kép hasznos beruházásra fordítandó összegeket nélkülözve, mondhatni a súlyos adókat sok helyt a vagyon-tőke rovására teljesíthetik.

Valamely állam közvagyonosságának legbiztosabb hévmérője az adóképesség; hogy az adóképesség hazánkban évről évfogyott, bizonyítja az, hogy pl. az 1849-iki közigazgatási évben az egész monarchiában kényszerítő rendszabályokkal kellett 53 és fél millió forint adót behajtani, az összegből a magyar birodalomra majdnem 40 millió esett; az adóhehajtásra 1859-ben száznegyvenkétezer hatszázötven katona és büntető-küldött használtatott az egész monarchiában, abból a magyar birodalomra esett 120,473; az exequált egyének száma volt 3,852,702, ebből a magyar birodalomra esett 2,779,903; — megzálogoltatási eset fordult elő összesen 1,227,743, a magyar birodalomban 1,023,831; oly birtokok pedig, hol már maga a birtok tétetett zár alá, összesen 25251 volt, s ebből országunkra 18,439 esett.

Azon országban, hol egy oly évben, midőn még az adónak törvényes szempontbóli megtagadása el nem terjedt, s valóban fizetési képtelenségből ennyi zálogolási executionalis és sequestrationalis eset fordult elő, ezek az adóképesség megszűntének, s így az anyagi jobblét romlásának legvilágosabb jeleiül szolgálnak, ezen a nemzetek pénzügyi tekintetében hallatlan számok tagadhatlanul bizonyítják, hogy hazánk törvénytelen korszakában anyagilag is mennyi kárt szenvedett.

Áttérve a pénzügyi kérdésre: szomszédainknál azon törekvés félreismerhetlen s azt minden erejükkel kivinni kívánják, hogy a magyar birodalomnak ne legyen külön pénzügye, az országgyűlés mondjon le adó és ujonczszavazási jogáról, mindezekről egy közös birodalmi tanács intézkedjék, enélkül a monarchia fennállása nem is képzelhető sat.

Ezen, a *pragmatica sanctio* és minden sarkalatos törvényeinkbe ütköző s reánk erőszakolandó kívánatnak ellenében azt állítom : 1) hogy ezt belényugvásunkkal bármely körülmények közé helyezendő országgyűlés által vagy a nélkül kivinni lehetlen; 2) hogy ez hazánk egyenes anyagi érdekei ellen is van; 3) hogy az osztrák örökös tartományok jól felfogott saját anyagi és szellemi érdekei ellen is lenne, végre hogy az osztrák pénzügyi kérdésnek még biztosabb és szerencsésb megoldási módja is lenne. Az elsőre nézve nem nagy ismerete kívántatik nemzetünk jellemének, hazánk történetének s hazai törvényeinknek, hogy belássák az osztrák államférfiak azt, miszerint a törvényhozó testület lemondhasson valaha adómegszavazási jogáról, lemondjon jogáról bárminő ügyeit saját törvényhozása által elintézhetni.

Hazánkban a törvényekhezi ragaszkodás oly mély és oly határozott, oly általános, hogy ezen annyi törvényeink által biztosított és az alkotmányosság első fő feltételét tevő jogról még az országgyűlés mellőzésével megkísérendő bármily eszköz által is czélt érni lehetetlen. Ámbár az indítványtevő nagy fia hazánkknak ezen tárgyra vonatkozó főbb törvényeket oly fényesen kiemelé, engedjék meg, hogy számtalan az adó megszavazási jogra vonatkozó törvények közül csak a nevezetesebbeket megemlíthessem : I. Mátyás király csak hatalmas, nemzetét fénynyel és dicsőséggel elárasztó fejedelem volt, a sulyos, de dicsőséges háborui között keletkezett az 1471-ki XI. törv. cikk, mely így szól : „Egyébiránt mi semmi adót, vagy dijt, általában a hazalakóitól bármily ok miatt sem követelendünk, vagy mások által követeltethetünk, azok akaratára és beleegyezése nélkül.“ De a Habsburg-

ház uralkodása alatt is — József korát kivéve — mindig az országgyűlés szavazta meg az adót; így III. Károly király alatt 1715-ben a VIII. törv. cikk 2. §-ban nyíltan mondja: „segélyeknek vagy szükséges adóknak tárgya országgyűlésre összegyűlt karokkal és rendekkel tanácskozás alá veendő.“

Boldog emlékezetű II. Leopold király a törvénytelen József korszak után az 1790-iki XIX. törv. cikkében biztosítja az országot ezen jog sérthetlenségéről, midőn mondja: „Arról teljesen biztosítani méltóztatott ő császári királyi Felsége az ország rendeit, hogy bármilyen névvel nevezendő segély, legyen az készpénz, terményekből vagy ujonczokból álló, sem az ország karaitól és rendeitől, sem a nemtelenektől királyi hatalom által országgyűlésen kívül nem fog követeltethetni. Az adó összege pedig mindenkor az országgyűlésen egy országgyűléstől a más országgyűlésig fog meghatározatni“; sőt a mostani uralkodó császár ő Felsége nagyatyja I. Ferencz az 1802-iki I. t. cikk és az 1827-iki III. t. cikkében minden utódaira nézve is kötelezőleg kimondá. V. Ferdinánd Ő Felsége pedig az 1848-iki V. és VIII. törv. cikkben ezen jogot ismét szentesíté.

De a közvetett adónemekről is az országgyűlés rendelkezett mindenkor. Számos törvény-cikkek keletkeztek mindezen tárgyakról; az 1405-iki XVII-től egész az 1848-ikig az álladalmi és koronajavakról, harminczadokról, mindennemű regalekról, azaz a királyi jövedelmekről sat., melyeket tegnap Pap Mór képviselő társunk egyenkint idézett. Az tagadhatatlan tehát, hogy a törvény mellettünk szól, mellettünk a törvényes gyakorlat is.

Hol a jog ily világos, hol annak betölté-

sétől függ magának a törvényhozásnak életereje, képzelni sem lehet, miszerint elébb koronázni lehetne, mielőtt a többi sarkalatos jogainkkal együtt pénzügyünk feletti szabad rendelkezés — egész kiterjedésében vissza nem állittatik.

De másodsor: hazánk nem csak közjogi, de egyenes anyagi érdekei ellen is lenne a bécsi birodalmi tanácsba beleolvadni, s az által gyakorolhatni az adó és az ujonczok megszavazás-jogot.

Nem akarok itt szólni a kérdés politikai oldaláról, kiviteli lehetetlenségéről, nem akarom kifejtetgetni, hogy ámbár nagy kisebbségben lennének ott a magyar tagok, és azoknak részvéte legbiztosabban zavarba hozza az összes monarchiát; mert azt tiszt. barátom b. Eötvös oly remekül kifejté — de szoritkozom egyedül a kérdés anyagi részére.

Miután az anyagi érdek tagadhatlanul nagy fontosságu tényező mind a magánosok, mind a népek elhatározásánál, — e kérdésnél pedig szó van: a Magyarország anyagi érdekének az osztrák tartományok anyagi érdekeibe való beolvasztásáról; — szó van arról, hogy minden időkre egyesítsük anyagi jobblétünk az osztrák érdekekkel, sőt annak közös elintézésében bizonyos számbeli felsőséget s így rendelkezési hatalmat adjunk — szomszédainknak; ha mellőzhetlen jogi nehézségek nem volnának, bizonyára meg fogják fontolni szomszédaink anyagi tekintetbeni multját, jelen állását, a jövő kilátásait és különösen azon biztosítékokat, melyeket egy biztosabb jövő tekintetében nyujtani képesek.

Az osztrák pénzügy a multban nem sok kedvező eredményeket mutatott, a jelen század elején a sok pénz- és vér-áldozatokon kívül egy

háromszoros devalvatio sulya hazánk vagyoni állapotát mélyen megrongálá; a béke korszakában érdekeink előmozdítására semmi sen tétetett, sőt saját igyekezetünk ezer akadályra talált; a közel mult korszak a legszomorubb képét mutatja a könnyelmű pénzkezelésnek, minden nemzetgazdászati keresménynek adók által megemésztésének, a folytonos deficiteknek s az agio megörökítésének.

De ha a 26-ik februáriusi patensbeli alapokat tekintjük, nemcsak pénzügyünk, adózásunk, de kereskedési-, közlekedési- és hitelérdekeink is, és így mind azon tényezők, melyek nemzetgazdászati felvirágzásunkra befolyással lehetnek, a bécsi birodalmi tanács kezeibe tétetnének le, s azon bécsi befolyás által szabályoztatnának, mely saját veszélye esetében ugyan mindeddig „perchara gens hungariának tudott nevezni, de anyagi szempontból csak gyarmatnak tekintett, s minden anyagi érdekeink árán ezen kapcsolat valóban perchara volt és valószínűleg lesz reánk nézve.

Hazánk minden szerencsés fekvésénél, áldott földeinél fogva anyagilag csak akkor fog felvirágozhatni, ha kellő tekintettel a *pragmatica sanctio* által vele egyesített államok méltányos érdekére, épen a *pragmatica sanctio* értelmében az 1790. 10. t. cz. és 1848. III. t. czikknél fogva, anyagi és pénzügyi teendőit saját felelős kormánya fogja intézni, ha minden ezen téreni teendőket saját törvényhozása fogja elhatározni. Ugy hiszem, szomszédaink a Lajtán tul már kezdik belátni, hogy önkényt soha nem megyünk a birodalmi tanácsba, ennélfogva még azt is merem állítani, hogy az osztrák örökös tartományok jól fel-fogott anyagi és szellemi érdekében nem feketik a magyar biroda-

lomnak az egységes Ausztriába való beolvasztása.

Engedje meg a tisztelt ház, hogy — türelmével visszaélve — ezt okokkal és számokkal igazolni igyekezzem.

Ha arról meggyőződtek, hogy a magyar birodalom egyakarattal és mindenek felett a törvényes állapotot, a restitutio in integrumot, a pragmatica sanctio által feltételezett personalis uniót követeli, s ez nemcsak meggyőződéssé, de valóságos hitté vált, — igen természetes következménye, hogy az egyesítési eszme csak erőhatalommal és különösen egy oly nemzet irányában, mely a passiv ellentállásnak nagy mestere, — tetemes erőhatalomnak kifejtésével létesíthető; — sőt merem állítani: miután az ország saját erejét és lehető ellenei gyengeségét érezni kezdi, a közel mult időben alkalmazott erőnél az erőltetett egyesítés tetemesebbet igényelne.

Hogy pedig ezen állítás való, meggyőződhetek a magánosok, a törvényhatóságok és most az országgyűlés egyhangu nyilatkozatából.

Abhoz nem kell valami nagy bölcsesség azt, előre látni, hogy a monarchia egyik felében alkalmazandó erőhatalom, az az a felelevenített absolutismus, a monarchia másik részében is — az ugy is csekély gyökertű alkotmányosságnak megsemmisítését eredményezendi.

De a másik nagyszerű csaldódás, mely pedig a börse embereinél, az állam-papirook birtokosainál — ugy látszik — elterjedve van az: hogy a magyar birodalomnak kényszerítése nekik rózsákat fog teremni; sokan a rövidlátó pénzemberek közül, kik remegnek azért, hogy valahogy államkötvényeik jövedelmei csökkenhetnének: Magyarország ujjonni leigázására és ige alatti tartására, hogy a mostan élvezett jövedelmeket biztosítsák. áldozatokat, tehát e célra új kölcsönt is adni készek lennének; mellözve azt, hogy Magyarország kényszerítése — tehát az ostromállapot behozatala a legkedvezőbb jel volna az Ausztria-ellenes hatalmaknak, legalább az olasz kérdés megindítására, azaz hadizenetre. Tehát nem ismerik saját államuk történetét, mely tanúsítja, hogy Ausztria csak akkor volt erős, tekintélyes és hatalmas, midőn Magyarországgal békében élt, s mindannyiszor

létele is kérdésbe volt hozva, midőn hazánk törvényes önállóságát sérteni igyekezett.

Tehát pénzügyi tekintetben nem tanultak a mult 12 év keserű tapasztalásaiból.

Pedig, hogy messzire ne menjünk! emlékezhetünk V-dik Ferdinánd ő Felsége szelid és takarékos kormányzatának idejére, midőn még nem támadtak újra fel a beolvasztási eszmék, mely hallatlan virágzásnak örvendett az állam pénzügye. Az állam összes bevételei 130—150 millió közt állottak, tehát félmilliárd volt, mint a mostani rendes adó, — az állam 5% kötvényei 110 és 120 közt, pedig ezüst értékben adattak és vétettek, akkor nem, hogy deficit lett volna, de 1836-tól 1843-ig 5-től 10 millióig menő évi felesleg maradt. Az első 7 év alatt 50 milliót haladott ezen felesleg, azután egész 1847-ig az 58 millió deficitet, 73 milliónyi vasutakba s más hasznos beruházásokba tett befektetések látszólagossá tévők.

Az 1847-ben támadt olasz zavarok — az 1848- és 1849-ben folytatott véres bel-háborúk után, az igaz, hogy az állam terhei körülbelül 200 millióval szaporodtak. Az 1848-diki deficit 58 $\frac{1}{2}$, az 1849-diki 133 $\frac{1}{2}$ milliót, összesen 194 milliót tett, és így az 1848-diki júniusi 913 milliót tevő teher 1000 millió körül lehetett. Ha ekkor a kormány élén-állók tisztelve a pragmática sanctiót a magyar birodalom szentesített törvényeit, a kibékítés nyugalmat és megnyugvást hozó útjára lépnek megadva hazánknak, azt mi jogszerűn illeti, megadva a többi népeknek alkotmányos kívánataikat, a népek szeretetére és megelégedésére építik az állam és uralkodó ház jövőjét; — ez esetben könnyű lett volna az előbbi állapotra visszahozni a közigazgatás és hadsereg költségeit; legfeljebb a szaporodott teher kamatjaival növekszik 10—12 millióval az államkiadás, s így az állam háztartás egyensúlyának helyreállítására 160—165 millió adó igényeltetett volna, ez esetben mily könnyen helyreállt a megingatott bizalom s megszűnik az agió! — Az államháztartásban az előbbi rend és egyensúly, a népek nagyobb terhelhetése, több adóságok kötésének szüksége nélkül a monarchia megújult erőben, mint nagy hatalom régi fényében és tekintélyében helyre áll; az anyagi jobblét, a népek megelégedése és az alkotmányosság megerősödése lett volna a népek rég megérdemelt osztály részük.

De a magyar birodalom beolvasztásának eszméje, ezen a monarchia sorsát intéző államférfiak százados traditionalis monomaniája, mely erősebb náluk mint az ész tanácsa, mint a szív sugallata, mint az eskük és két-oldalu szerződések szentsége; megragadá ismét őket a kezek közé jött korlátlan hatalom szédítő mámore, elhomályosítá ítélő tehetségük s a századot, melyben élnek a középkori népeket erővel analgamisáló korszaknak lenni képzelék, és mert csak az erőhatalommal lehetett nemzetre hatni, a politikai ábrándjuk létesítésére szolgáló eszközöket a két sereg, egyik a hivatalnokok, másik a hadseregnek nevelését kellett fogathatni, s miután súlyos, mindig nevelt aduk mellett is folytonos rémitő alakban nevedett a deficit, kölcsön-kölcsün után mindég kecsgetetőbb alakban, sőt kényszerítve is létesítették, s nem számítva a tehermentesítési 500 milliót haladó államkötvényeket, majd harmadfél ezer millióra szaporodott államadósággal áll jelenben Ausztria. — E mellett eladattak az állam-vasutak, nagyrészt eladattak s elzálogosítottak az állam-jószágok, a mult korszakban annyi gonddal gyűjtött nagyszerű állam-adósági törlesztési alap elkötetett, a birodalom egyik legszebb királysága elveszett anélkül, hogy a jövedelem aránylag az állam terhekben osztozott volna, és a népeknek a keleten tul fizetett adót is számítva, harmadfél ezer millió érteke áldoztatott fel, s mind ez miért? hogy Magyarországnak beleolvasztása Ausztriába ismét sikeretlenül megkísértsék!

Első tekintetre talán magok a rendszer szerzői is kételkedni fognának, hogy ezen roppant összegbe került a monarchia népeinek sikernélküli műtételük. De hadd szóljanak a számok.

Az 1848-diki idő előtt V-ik Ferdinánd ő Felsege uralkodása alatt a rendes kiadások 1836-tól 1846-ig 130 és 152 millió közt állottak; még 1847-ben is, midőn már hadi készületek tétettek, az 158 milliónál több nem volt. Ha 1848 után helyre állván a béke, Magyarország régi jogaiba visszahelyeztetik és a többi népek is alkotmányos szabadságba részesítve, mindenütt helyreáll a nyugalom; a közigazgatásban a takarékoság behozatik; a hadsereg előbbi békelábra állittatik, ugy 160 millióval a rendes közös államkiadások fedeztetnek, ide nem számítva hazánk municipális igazgatási költségeit. — Tehát, mindezen

adóösszeg, mely ezenfelül bevétetett, az új egységes állam tervének kényszerített kivitelére szükségelt nagy haderő és nagy hivatalnoki sereg kedvéért, vagy a tekintélyt veszített állam védelmi eszközeiért vetetett ki.

Mennyit tesz ezen tulfizetés, nem számítva az urbéri kárpótlás és az egész országos pótlékok végett kiirt és behajtott összegeket csak 1851-től bezárólag 1860-ig roppant, 887 millióra megy azon összeg, mely adóútján a régi adó rendszer szerint 160 millió évi adón felül valójában bevétetett.

Mennyire növelte volna, ezen közel 900 milliót tevő összeg a földmívelést, ipart és kereskedést, mennyi új vállalatok, hasznos beruházások és tőkék képzésére szolgált volna; az általános vagyonosság emelését nem képzelt mértékben előmozdította volna.

Ezen összeghez járult a szaporodott államadóságok összege. Volt pedig 1848-ki januárban, mint az akkori bécsi országgyűlésnek jelentetett: az állam összes addóssága 913 millió 872 ezer p. ft, 1849 végével tehetett 1100 pftot; és most az államadósági bizottmány jelentése szerint 1860-ki áprilban volt az urbéri kárpótlási kötvényeken kívül 2339 millió forint; — hozzászámítva az újabb kölcsönöket, a 200 millió lotteria és 35 millió legújabb kölcsönt, nem fogunk sokat hibázni, ha azt állítjuk, hogy 1849-hez hasonlítva, Ausztria államadósága 1400 millióval szaporodott. Ezenkívül elköltetett az 1849. előtt közel 200 millió értékű államadósági törlesztési alap; az államvasutak eladattak, csak az 1848 előtt vasutakba tett beruházások 73 milliót haladnak; eladott és elzalogosított államjóságok és bányák értéke is halad 120 milliót, — ennél fogva, — úgyhiszem, számok mutatják, hogy harmadfél ezer millió pengő forinttal többre került az egységes Ausztria eszméjének ideiglenes létesítése.

Tisztelt ház, talán, sok unalmas számokat is idéztem, de a számoknak is van logikája, egy nagy német költő Göthe mondá: „Man sagt, die Zahlen regieren die Welt, das ist aber gewiss, die Zahlen zeigen wie sie regiert wird.“ — Es abban igazsága volt. Ezen harmadfél ezer millió roppant összegben, a népek mennyi nélkülözött, megsemmisített gyűmölcse a forgalomnak, mennyi csirája millió családok jövő anyagi jóblétének foglaltatik. Nem mutatják-e

ezen számok, hogy hosszabb időre Ausztriába az absolutismust behozni lehetetlen.

Mondhatnák erre: Ausztria háborui készülétei és egy rövid szerencsétlen háboruja volt egyrészt oka annak, igen! de ha Magyarország jogai élvezetében megelégedett, az állam anyagilag virágzó állapotban egy erős hatalom lett volna; bizonyára ellenei nem merik megtámadni, sőt egy erős, igazságos előrelátó külpolitika mellett a leginkább nagyra vágyó hatalmak is őrizkedtek volna Ausztriával ellenséges állásba jöni, sőt bizonyára barátságát s támaszát keresik.

És most, midőn Ausztria szövetséges nélkül, külviszonyai zavart helyzetében, az égető olasz kérdés elintézetlen, a németországi mozgalomtól környezve, midőn a keleti kérdés is mind inkább előtérbe vonul, — roncsolt pénzügyével, zavart belviszonyokkal a többi népek alkotmányos és átalakulási korszakában — megkísértenék ismét azon eszmét létesíteni, melyért nem csak mi, de közvetve minden nepei annyit szenvedtek és melynek létesítése a 12 évi próba után is sikeres maradt.

De mit is nyernének ezen rendszabályok által? ki ábrándulhattak már azon álfogalomból, hogy kimeríthetlen kincsek vannak hazánkban melylyel a romlott financiát helyre állítani lehetne. Igen is végtelen kincseket rejt hazánk, — melyeket egy takarékos, előrelátó, minden anyagi és szellemi érdekeket kifejtteni igyekvő kormány, a nemzet felvirágzására kifejleszthetne, de úgy mint 1850-ben ugy jelenben is egy anyagi erejében kimerült országból erővel, annyi mennyi a rendszer újbóli életbeléptetésére szükséges kivenni alig lehet az idézett adó executiók a vagyontalanság és fizetési képtelenségnek legvilágosabb jelei.

Bátran mondhatjuk e szerint a Lajthán-tuliaknak, hogy az ő mind anyagi mind szellemi jobblétök érdekei ellen lenne Magyarországnak a birodalmi tanácsba való erőltetése, ezen az uton biztos nem csak a devalvatio vagy reductio de az általános banquerott is.

Végre azt merem állítani, hogy az állam pénzügyi és anyagi kérdésének megoldására van egy más és egy edül biztos út és ez elérhető, ha a magyar birodalom a pragmatica sanctio alapján minden előbbi jogait visszanyerve és teljesen biztosítva az örökös tartományok törvényhozásával tökéletesen egyenlő lábra állítva, minden fontosabb anyagi kérdések fellett esetről esetre egyezkedhetik.

A népek és népek közt — csak magán nagyra-
vágyás és cselszövény ne szórja köztük a viszálykodás
magvait, — könnyü megegyezést eszközölni; — hi-
szen mind a szabadság és alkotmányosság, mind az
anyagi jobblét és biztosítékai annyira ugyanazonosak,
hogy a valódi békés együttlét és a közös érdekeknek
a méltányosság szerinti szabályozására a biztos ala-
pot feltalálni nehéz nem leend.

Ha szilárd és tartós kibékítést, a monarchia sü-
lyedt tekintélyének helyreállítását, anyagi felvirág-
zását, az alkotmány megszilárdítását akarják a Laj-
tán túl határozatlan és végkép le kell mondanioak a
felettünki felsőbbbségi és uralkodási vágyakról.

A magyar mindenek felett szereti alkotmányát
s tiszteli törvényeit, s már annyira megérdemelné,
hogy azt békén élvezhesse, miszerint, ha bár viszás-
nak látszik is, hogy azon terhek egy részét átvál-
lalja, melyek ép az ő elnyomása végett tétettek; de
ha már egyszer alkotmányos szabadsága és törvé-
nyes jogai nem csak elismerve és visszaállítva, de
kellőleg biztosítva lesznek, úgy hiszem: mind a vám
egység megkötésében s annak minden következmé-
nyeiben, úgy az állam pénzügye ujjaalakításának
megkönnyítésében Ausztria igényei iránt méltányos
fog lenni.

Ezzel bevégezvén az indítványozott felirat
egyik pontjára nézve nézeteim kifejtését, engedje
meg a tisztelt ház, hogy a forma kérdésre vonatkozó-
lag legrövidebben nyilatkozzam.

Az angoloknál egy tényt látunk alkotmányos
kifejlődésük történetében következetesen ismételve.
— Valahányszor a nemzetre nézve egy élet-kérdés
előkerül, azonnal megszűnik minden párt, és a nem-
zet jogai vagy közös kérdései védelmében egy az
akarat, egy az irány. — Ott a hazaszeretet és alkot-
mányosság érzete oly erős, hogy a nevezetes pillan-
tatban minden mellékes érdek, minden személyes
hiúság, minden személyes vélemény megszűnik a
haza közös javának szent érzetében.

Az angol nép boldog, boldog szigeti helyzeté-
nél fogva, mely által integritása biztosítva van; bol-
dog, mert legdrágább kincsét nemzetiségét, alkotmá-
nyát nem féltethi. Az minden kérdésen fölül meg-
szilárdult; — boldog, mert nálok oly kérdések, me-
lyek által egész jövője koczkára tétetnék, igen rit-
kán fordulnak elő.

Ellenben nálunk a legdrágább kincsünk — nemzetiségünk, állami integritásunk, alkotmányos szabadságunk, minden lépten veszélyben forog, most is mind ez kérdésbe hozva, valójában egy szilárdult kitartó, egy óvatos és egységes eljárás menthet meg a veszélytől.

Ugyanezen érzéseket láttuk az utolsó években is különösen oct. 20-tól fogva hazánkban nyilvánulni ugyanezen érzet hat itt mindnyájunkat át, elvben mind egyet értünk, míg életkérdéseink teljesen biztosítva nem lesznek, egység és együtt-tartás fogja jellemezni eljárásaink, mert az egység ad erőt, erőre pedig hazánkunk végtelen szüksége van. A formakérdésnél elhatározás reám nézve könnyű.

Miután előttem a legdrágább kincs, nemzetiségünk s annak érdekei végett minden áldozatot hozni kész lennék, de annak érdekei óvatosságot kívánnak.

Miután én egy régi, határaiban megerősödött, nagy Magyarországot kívánok, melyet nem az egy vagy más irányban fejlődhető külpolitikai conjecturák, de a historiai jog határozza meg, melyet leginkább saját erőnkre támaszkodó eljárással lehet kivinni.

Miután az alkotmányosságunk visszafoglalására, kifejlesztésére és megerősödésére hasonló eljárást tartok czélhozvezetőnek.

Miután épen a feliratban találom a törvényesség és törvényes gyakorlat minden kellékeit s az ellenkezőről még senki sem tudott meggyőzni.

Miután szerencsésnek érzem magam hazánk azon nagy férfja nézetét oszthatni, ki mély belátása és rendíthetlen hazaszeretete által hazánk jövőjére befolyással lenni mindenek felett hivatva van — Deák Ferencz indítványát egész kiterjedésében pártolom.

DE BALLAGI GEZA.

Pap Mór

beszéde.

Tisztelt ház! Ha tekintem azon várakozást, azon habozó reményt, melylyel a nemzet, az összes haza anyyi gyász, szenvedés és még folytonos zaklatások közepette ez országgyűlés felé tekint, ha átgondolom azon teendők sorát, melyek nemzetiségi, hitel, közgazdászati s humanitási szempontból ez országgyűlés által megoldandók volnának, s más oldalról, ha nézem hazánk szétzilált belső helyzetét, s ha számbaveszem a tetteges uralkodóhoz, az örökös tartományokhoz s nemzetközi viszonyánál fogva Európához állását: megvallom, feladatunkat a lehető legkomolyabbnak, s a felelőséget, mely minden egyes képviselőn, és így rajtam is fekszik, igen nagyban tartom.

Azonban, miután a phisikai világnak épen úgy mint az erkölcsinek megvannak saját törvényei, melyeket követni kell, ha a jó keresztyén a kísértetek, vagyis megkísértések ellenében erőt, vigaszt és támaszt a bibliában, a hit elveiben keres és talál; nekünk mint törvényhozóknak a megpróbáltatás jelen nehéz körülményei közt polgári bibliánkban, a Corpus jurisban s e nemzet dicségteljes önálló multjában kell keresni és találni.

Es ha mi e térre állva, innen nem hátrálva, de rajta tul sem hajtva, habár elbuknánk is s ez országgyűlés eredmény nélkül oszlatnék fel; bizton hiszem, hogy ezért a haza s Európa igazságos ítélete nem minket vádolna és sujtana, hanem azon kormányt,

mely a tettegesség hatalmával szakítva a történeti multtal, széttépve szerződésen alapuló jogviszonyainkat; csak amugy par bon plaisir teremt számunkra új törvényeket, a nélkül, hogy megkérdené, ha vajjon azok tetszenek-e, a nélkül, hogy azt latolgatná, ha vajjon azok a pragmatica sanctióval s nemzeti institutióink alapelveivel megegyeznek-e?

Miután tehát a törvényesség azon forrás, melyből meggyőződésemet meritem, a ház által kimondandónak vélem:

1) miszerint addig, míg az ország integritása helyreállítva nincs, Erdély, Horvátország, Szlavonia, Fiume s a tengerpartvidék itt képviselve nem lesznek: ez országgyűlés nem tekintheti magát kiegészítettnek s annyira törvényesen constituálnak, hogy akár a koronázási hitlevélnek tárgyalásába, akár törvények alkotásába bocsátkozhatnak.

Hiszen Erdély nem különálló része Magyarországnak, neve pusztán természeti sajátágát fejezi ki, mint a Tisza, Duna azon partvidéknek, melyet habjaival mos, anélkül, hogy külön tartományt jelentne. Eredete egy Magyarország meghódításával, s ezzel egész 1526-ig, a mohácsi vésznapig nem csak egy lelket, hanem egy testet is alkotott. Különválasztása folytonos sérelmét képezve a nemzetnek s visszacsatoltatása folytonos gondját.

Igy csakhamar a különválasztás után az 1538-i váradi kötésben Ferdinánd és Zapolya által, majd 1595-ben Báthori Zsigmond és II. Rudolf által, majd 1695-ben erdély rendei s I. Leopold által (később azt *terra* is antiquissimum regni hungariae *metabrum* nak nevezte) visszacsatoltatása ünnepélyesen biztosított.

És hogy ennyi kötések s minden koronázás alkalmával letett királyi eskük daczára is nem előbb, mint 1848-ban lön az igének testté változtatása, magyarázatját abban találja, hogy a magyar felelős miniszterium inkább viselte szíven a nemzet közömbösítését s respectálta a kötéseket, mint az az előtti bécsi miniszterium.

A mi Horvátországot és Slavoniát illeti, Slavoniára nézve mellözöm annak fejtegetését, hogy a most u. m. Slavonia nem is a tulajdonképeni Slavonia, hanem az országnak ötödik kerületét képező kiegészítő része, a mint hogy magát bezárólag az 1848-diki országgyűlésig nem is tartományilag, mint

Horvátország, hanem mint Bihar, Szabolcs vagy bármely megyéje az országnak külön-külön képviseltette — mellözöm annak felemlítését, hogy még 1702-ben, midőn a bécsi hadügyminiszterium, a pétervárad, bródi s gradiskai végezredeket felállította; maga is ungarische Militärgränzenek nevezte ezeket.

Sőt Horvátországot illetőleg is tartózkodom annak fejtegetésétől, hogy mily alapon került a magyar szent korona alá, hogy mily mértékben lett hazánk társországa s ha vajjon a köztünk fenállott kapcsolattán a fejedelem személyének ugyanazonosságában összpontosuló personal uniót fejezte-e ki? vagy ennél többet?

De már annak kimondásától nem tartóztathatom magam vissza, hogy ha 1791-től és így több mint hét századon keresztül — alföldiesen mondva, úgy szólván egy sőt egy kenyeret ettünk, ha a béke malasztjait, a harc és háboru sanyaruságait s a győzelem babérait egymással hiven s testvériesen megosztók, midőn törvényhozásunk, törvénykezésünk, közigazgatásunk egy és ugyanaz volt, sőt kedvökért olykor kedvezően kivételes is, mint ezt az 1790—91. t. cz. 14. §-sa igazolja, mondom, ily előzmények után megvárom tőlük, hogy midőn mi feledve a multat, a kibékülésre testvérileg jobbunkat nyújtjuk s minden a haza integritásán kívül eső nemzetiségi s minden más igényeiket a kölcsönös értekezés útján teljesíteni ígérjük: inkább halgassanak reánk, mint úgy az ő, mint a mi közös ellenségeink sugallatára. Tapasztalták horvát testvéreink, hogy Horvátországnak mindig akkor voltak legnehezebb napjai, midőn Magyarországtól egyidőre elkülönítve állott, s épen e tapasztalat indította őket arra, hogy a francia háboru befejezte után az 1825—27. országgyűlési acták bizonyossága szerint maguk sürgessék a visszacsatoltatást, minek eredménye az 1827-ki 13. t. cz. lön.

Minden kornak meg van saját uralkodó szelleme és a mint egykor a kereszténység, izlam és reformatio mozgásba hozta a világot: épen ugy korszakot képez most a nemzetiségi kérdés.

Azonban a hatalom mindig ki tudta zsákmányolni még e nagy eszméket is, s pártot teremtve magának, megosztani az emberiséget, hogy annál biztosabban uralkodhassék felette. Azon korból, mi-

dön a viszálykodás szövéténekül a hit szolgált, idézek úgy horvát, mint általában a külön ajku nemzetiségek emlékébe egy képet. Ez II. Rákóczi Ferencz egy pénze, melyen egy fellobogó oltárhoz három különböző hitfelekezet papjai visznek egy-egy hasáb fát, e fölirat alatt: concurrunt ut alant. Legyen ez oltár, mint volt akkor a szabadság közös oltára, melynek szent tüzét ápolni minden nemzetiségi s fajkülönbség nélkül közös kötelességünknek ismerjük.

Ennyit óhajva az ország integritására nézve — s mellékesen a nemzetiségi kérdésre kifejezni, ez országgyűlés által sürgetendőnek tartom.

2) Hogy az ország független önkormányta azonnal állittassék helyre, úgy a mint azt a *pragmatica sanctio* az ezt megelőzött és követett minden koronázási hitlevelek s az 1790—91. 10-ik t. cikk tartalmazza, az 1848-diki törvények pedig kifejezik és formulázzák.

Magyarország mindig korlátolt institutiók alatt állott, s azon szerencsés nemzetek sorába tartozik, kik úgy szólván társasági existenciájokat a fejedellemmel kötött szerződésen kezdték. Így lön basisa hosszu századokon keresztül az Árpáddal kötött pusztaszteri szerződés 5 pontja alkotmányunknak, melynek lényege mindig egy és ugyanaz maradt, habár formájában a kor és idők szelleméhez képest változott is.

Ezen alkotmányra a hatalomnak korlátok közötti gyakorlására, fejedelmeink koronázásuk alkalmával megesküdni tartoztak. Ez volt *conditio sine qua non*ja a trónralépésnek. És méltó elleneink figyelmére, hogy az Árpád-ház kihaltával, habár csaknem mindannyiszor, a hányszor a trón üresedésbe jött, az ország is egyszersmind pártokra szakadt: még is sohasem akadt olyan párt, mely jelöltjének s választott királyának ez esküt valaha elengedte volna.

Ez így ment folytonosan. Az Árpádok után úgy a vegyes házbóli királyok, mint a Habsburgok s Habsburg-lotharingiaik alatt. A különbség csak az, hogy míg előbb a nemzet király-választási időszakában a trónralépő király csak maga személyét kötelezte, az elődjei által a nemzettel közösen alkotott törvények megtartására 1687 s 1723 után az eskü egyszersmind utódjaira is kötelezőleg tétetett le. A *pragmatica sanctio*ban formulázott szerződés nem

egy személyre, hanem családra vonatkozában. Ezekből következik, hogy Magyarország nem patrimonialis ország, melyről mint valamely családi vagyronról rendelkezhetnék az uralkodó ház, hanem ellenkezőleg épen az családi kötelesség, öröködni a felett, hogy Magyarország saját törvényei szerint igazgattassék; — következik az, hogy a királyság örökössé tételének nem institutióink megváltoztatása szolgált feltételül, hanem ellenkezőleg oly feltétel alatt ruháztattott át örökösen, ha a nemzet önállósága s minden előbb alkotott törvényei épségben maradnak.

Jogilag és szerződésileg nem csonkíttatván tehát a nemzet alkotmánya, az ezt biztosító törvények sem szüntethetők meg az 1791. 12-ik törvénzikk szerint, országgyűlésen kívül. És minthogy ezen nemzeti független önkormányzatot érdeklő törvények között az 1848-ki törvények az utolsók: az ezeknek alapján állítandó vissza.

Azonban jól tudom, hogy épen az 1848-iki törvények s ennek különösen 3-ik czikkelye a lapis offensionis, ez az, mi szálkát szur a bécsi kormány szemébe. Mi közök hozzá, s quo jure akadályozzák tetteleg annak életbeléptetését. Azonban nem térek e háladatlan sisiphusi munkára, szoritkozom inkább annak rövid fejtegetésére, miszerint a magyar pénz- és hadügy függetlensége az osztráktól nem új dolog, nem az 1848-iki törvények vívmánya, hanem régi alkotmányunk teste lelke, mely 1848-ban csak új nevet nyert, — régi dolog új kiadásban, — hogy azon nemzet, mely karddal kezében tört magának Ázsiából idáig utat, pénz- és hadügyének független birtokában volt; azt épen ezen körülmény kitűnően igazolja. Azonban, hogy a nemzet független önálló kormányának ezen két legfőbb bástyáját mind a fejedelem hatalma, mind az örökös tartományok ellenében folytonosan biztosította: ezt specialis törvények is igazolják.

Mielőtt azonban ezek, — nem annyira háladatlan, mint unalmas, részbeni elősorolásához fognék, a magam könnyebb kifejezhetőse végett szükségem a hadügy jelen és előbbi állására egy pillanatot vetnem.

Tudjuk, hogy az újabb történet időszakában XIV. Lajos előtt az európai államokban a honvédelem eszközlésére aránylag igen csekély állandó katonaság tartatott, ez inkább közpolgári mint testületi kötelesség levén, mely intézkedés mellett, mint a polgári szabadság, mind az állam finanszialis állapota könnyen lé-

legzett, s jól érezte magát. XIV. Lajos nagyravágyó s dicsőség-szomjas palitikája lón újabb korszak alapítója egy állandó rendes hadsereg folytonos lábon tartása által. E példa az európai többi statusokat is magával ragadta, melynek mind a polgári szabadságra, mind államkincstárakra kiható szomorú következményeit ma egész Európa nyögi.

Hazánkban egy nagyobb állandó hadsereg tartása az 1715. 8-ik t. cz. alapján hozatott be, azonban itt mérsékelve lőnek annak terhei, s bevétel és kiadás bilanceban tartva az által, mind a kiállítandó katonaság számát az országgyűlés szavazta meg, mind az ennek fentartására szükséges költségeket a hadiadót ugyanazon országgyűlések ajánlották meg és fizették is ki, míg ellenben a velünk sem reál, sem semmi publica politikus intézményekben egyesülve nem levő, vagyis különálló Ausztriában ugyanezen intézmény behozatala s statusadósságok tömegét oly emésztő lángjává tette az államnak, melynek enyhítését, ha a dinastia alatt álló minden népek testvéries közreműködése enyhíthetné is, de biztos és egyedüli oltószertét, kimondom tisztán, a devalvatióban találhatni fel.

Azonban, hogy kitzűött célomtól messze ne térjek, — a hadsereg, — legyen az kicsiny vagy nagy, az mindig ezen alkatrészekből áll, egymint: legénység, tisztok s főparancsnokokból s eszközei fenntartásának fizetés és elhelyezés, míg célja a haza védelmében s ennek béke általi biztosításában öszpontosul.

Hogy a hadügy mindezen elemei eszközei függetlenül egész 1848-ig a nemzet s ezzel közösen a fejedelem kezében voltak, s az osztrák örökös tartományok hadügyétől különállók, kitetszik:

a) A parancsnokságot illetőleg. Ugyanis azon személy, kit a magyar hadügy vezetésére az 1848-iki 3-ik törv. czikk hadügyminiszter név alatt állított, az S. Regni capitaneus név alatt 1848-előtti alkotmányunkban is feltalálható. Ezen főkapitány régibb törvényeink szerint a nádor volt, kinek minden a hazában levő magyar és netaláni idegen hadak parancsnoksága alatt állottak, ő intézkedett minden katonai ügyekben, őt illette a katonai intézetek vezetése s felügyelete, a mint ez az 1555. 1., 1618. 4., 1659. 1. és az 1808. 7-ik t. cikkelyekből világos. Ha tehát a hadügyminiszterség felállítása sérelmet okozott, ez nem az osztrák kormány sérelme volna, hanem Ma-

gyarország nádoráé, azonban az sem, mert a fejedelem távollétében ő a király az országbán.

b) Hogy a magyar ezredek tulajdonosai magyarok legyenek s a magyar ezredek magyar tisztekkel láttassanak el; ez, valamint minden e században alkotott ujonczozási törvényeink rendelik, egyszersmind az 1752. 15. és 1792. 9. t. cz. kitűnik.

c) A mi a katonáallítást, ujonczozást illeti, hogy ennek megadása mindig az országgyűlés megajánlásától feltételeztetett, valamint Mária Theresia és a francia háboru egész korszaka igazolja: ugy e következő t. czikkekből is kitűnik: u. m. 1559. 19., 1715. 8., 1741. 22. 63., 1791. 19., 1807. 1., 1808. 6., 1825. 4., 1830. 7., 1840. 2., és a megajánlás bizonyos feltételekhez köttetett, nevezetesen, a magyar alkotmánynyal ellenkező dolgokra megesketni nem szabad, magyar ezredekbe soroztassanak, magyar tisztekkel láttassanak el, szolgálati idő a törvényben meghatározottnál tovább nem terjedhet, a kiszolgáltak még háboru idején sem szólíttathatnak fegyver alá, a honvédelemben magukat jól érdemesítették nemesíttet-senek, sőt királyi adománynyal jutalmaztassanak.

d) A fizetést és elhelyezést illetőleg pedig, hogy a magyar katonaságnak se helye, se pénze idegen ne legyen: az 1790¹/₁. 10 és 1827-ki t. czikkek a hadiadót az országgyűlést megszavazásától tették függővé, az 1649. 3., 1608. 2 12, a. c. 1655. 19., 1659. 1., 25., 1681. 8. t. cz. pedig elrendelik, hogy az idegen hadak az országból vonassanak ki, hogy helyöket magyar katonaság foglalhassa el.

e) A békét illetőleg az 1536. 1., 1546. 4, 1659. 1. 14., 1662. 4., 1715. 4., 1723. 104 és 1791. 17. t. cikkelyek elrendelik, miszerint Magyarországot illető békét a fejedelem magyar tanácsosok közbejöttével köthessen, mely rendelete a törvénynek az utóbbi török háboru alkalmával hiven meg is tartott.

Midőn ennyit a magyar hadügy 1848 előtti független önállására törvényeink nyomán előadni bátor voltam, engedje meg a t. ház, hogy a pénzügy 1848 előtti független állását is az ausztriai financiaiktól röviden s főbb vonalaiban kimutathassam.

A status jövedelmét különböző forrásokból meritheti a szerint, a mint azt annak polgári institúciói, a nemzet fejlettsége igényli, a szerint, a mint az

földmivelő vagy kereskedő, a szerint a mint az szárazföldi vagy tenyesi hatalmasság.

A jövedelmek meghatározásánál azonban sohasem annak kell alapelvül szolgálni, hogy mit és mennyit adhat a nemzet, annak, hogy mit és mennyit tartozik adni.

Magyarország jövedelmét par excellence az adó, a korona és fiskusi jóságok s az u. n. nagyobb királyi haszonvétekből meritette, melyhez tartoztak a só, bányák s az ezzel kapcsolatos pénzverés és harminczad rentjei, nem számítva most a vegyes adományokból, a lelt kincsekből s az egyiránt gyűlölt és gyűlöletes tollerantialis taxákból bejött pénzeket.

Bármilyen forrásból eredtek legyen azonban a jövedelmei, az mindig fő gondját képezte a nemzetnek, hogy az országos javak el ne idegeníttessenek, idegen célokra ne fordítottassanak, s függetlenül az osztráktól a nemzet saját hatóságai által kezeltessenek.

a) Így a sóra nézve az 1791. 20., 1792. 14., 1802. 3., 1830. 10 t. cikkekből kitűnik, hogy árának meghatározása az országgyűlés jogköréhez tartozott s jövedelme a m. kincstárba folyt.

b) A bányákra nézve az 1490. 17., 1553. 23., 1558. 8., 1659. 72., 1729. 14., 1741. 32. t. cikkek elrendelik, hogy az aranyat és ezüstöt rudakban a hazából kivinni nem szabad, hogy azt a hazában kell pénzzé verni, átadni a forgalomnak, és hogy a pénzlábat országgyűlésen kívül változtatni nem szabad.

c) A harminczadot illetőleg: az 1622. 14., 1625. 33., 1647. 88. s 1723. 13. t. cikkek igazolják, hogy ennek szabályozása országgyűlés elébe tartozott s jövedelme az országos kincstárba volt szolgáltatandó.

d) A koronajóságokat illetőleg: az 1608. 22. a. c. azt igazolja, miszerint az ily jóságok elidegenítése a vevő pénzének elvesztése terhe alatt van megtiltva. Az 1791. 7. t. cz. pedig azt igazolja, miszerint mind a kormány, mind a gróf Schönborn család a törvény ezen rendeletét körültekintő ovatossággal respectálta, midőn a csajkások kerülete és a munkácsi uradalom felett csere-alkuba bocsátkozott.

Az adót illetőleg, ennek azon része, mely háziadó

czim alatt az egyes megyék és városok igazgatási költségeit fedezte, el annyira önálló valami volt honunkban nemcsak az örökös tartományok, de még saját országgyűlésünk irányában is, hogy ezt minden megye különféle, de okadatolt szükségéhez képest helyhatósági jogánál fogva, maga határozta, vetette ki és szedette be a magyar királyi helytartó-tanács ellenörködése mellett.

Bekezdve a hadi adót illetőleg, már fentebb az 1791. 19. s az 1827. 4. t. czikk alapján kimutatta, hogy ennek megajánlása az országgyűlés hatáskörébe tartozott. Itt csak azt adom hozzá, hogy a nemzet oly előrelátólag gondoskodott e joga épségbentartásáról és biztosításáról, miszerint azon esetre, ha mégis a fejedelem avagy a kormánynak önkénye, mellözve az országgyűlést, önkénytes uton kísérelné meg az adó kivetést és behajtást: ez esetben az 1504. 1. t. czikk az önkénytes fizetőket büntetés alá vonandóknak rendeli, míg az 1827. 6. t. czikk arról tesz bizonyosságot hogy maga I. Ferencz is ez elvet szentesítette midőn az 1812—1825-ig országgyűlésen kívül kivetett adórestanciák elengedéséhez hozzájárult.

Ezekből azt hiszem, eléggé kitűnik, hogy Magyarország had és pénzügye 1848 előtt is külön és függetlenül állott az osztráktól, és hogy a nemzet mind e mellett elég méltányos és lovagias tudott lenni dynastiája irányában, ezt mind a Maria Terezia alatti korszak mind a francia háboru véres küzdelmei eléggé tanusítják.

A mithologia mondása szerin hajdan Prometheus azért, mert az ege tüzetől meglopta, bűnhődésül lelánczolva, sasok martalékának lón kitéve. Mi az égi tüzet a szabadságot döntő befolyások által már kétszer (1348 és most) szerzettük meg az örökös tartományok számára s jó szomszédaink mit szántak ezért nekünk jutalmul? hogy megfosztva pénz- és hadügyünk kezelésétől, mint Prometheus lakoljunk.

De ugyan mi is kívántatná meg velünk az összeolvadást? talán azon gyönyörű gazdálkodás, mely 12 év óta e status csontját és velejét emésztí mely most éli a XV. Lajos időszakát Law papirpénz özönével, Fleuri és Necker pénzügyi mesterfogásaival.

En nem tudom mennyiben igazolja magát s valósul azon axioma, hogy hasonló okok mindig ugyan-

azon eredményeket szülük. Azonban, hogy az osztrák financia nem csak jelenlegi rossz állásaért, hanem különösen megszokott önkényű, minden a nemzetnek tartozott felelősség nélküli rendszeréért is, hogy valami briliáns és oly bájos képet nem mutat, hogy beleszeressünk s vele összeházasodjunk, azt magam is érzem. Ez esetben félnék, hogy úgy járnánk, mint az egyszeri ember ki míg az előtte levő szénavontatóból kötetet eresztett, addig szomszédja lova háta megett minden kötelét felfalta s utóljára azon vette magát észre a szegény ember, hogy kötele se volt és szénája is elfogyott.

Hiszen saját hazánk anyagi állapotja is annyira sínyli ez önkényes gazdálkodás dulásait, hogy hosszú pihenésre, üdülésre lesz szükségünk.

A mezőgazdaság, az állam ezen tápláló emlője, egyenes és közvetett adók dohánymonopolium s a roszakaratu kontárkodásnak minden kínzó eszközei folytán a merre csak a szem ellát, mindenütt lenyűgözve, kifosztva s tönkre téve elannyira, hogy ezen terhek megszüntetése után még egy gazdasági hitelbank egyenes és közvetlen segélyére lesz szüksége.

Erdélyt ki ne kívánná vaskarokkal közelebb fűzni hozzánk egy Nagyvárad, Kolozsvár, Brassói vasutvonal által.

Igy Fiumét hasonlóképen, mely mintegy arra elmerengve, a tenger hajjain várja jegyesét, Magyarországot.

Mit szóljak ama rakonczatlan s talán épen ezért legmagyarabb folyó a Tisza szabályozásáról. Ennek országos segélyben részesítése országos érdek, országos feladat. Az egyes társulatok megtették hazafiasan kötelességüket; azonban ott, hol a magánosok ereje elégtelen, a mint országos az érdek, úgy országos segélyben is kell részesíteni.

Azonban nem fűzöm az országgyűlés e téren feladatát tovább, ezek oly házi dolgok, melyek magoktól megjönnek és vigan új életre fejlenek, ha a fő baj, alkotmányunk hatályon kívüli állapota, el lesz hártva.

Meg vagyok győződve, hogy az igazság elébb utóbb kivívja győzelmét. A 19-ik század második fele helyre iparkodik hozni azt, mely ellen első felében vétkezett.

Első felében kormányokat láttunk egyesülni a nép

érdekei, a szabadság elnyomására, a mint ezt a szent szövetség története, Lengyelország végfelosztása s a nápolyi és spanyolországi 1820—21-ki expedíciók mutatják. Ellenben második felében arra látunk kormányokat egyesülve, hogy az emberiség érdeke a polgári szabadság terheitől feloldoztassék, a mint ezt a keleti háboru folytán a szent szövetség szétrobbantása, a törökhoni keresztények sorsáérti közbenjárása a nyugoti hatalmaknak (az olasz ügyeket mellőzve), Szerbia, Moldva s Valachia új helyzete igazolja, mely utóbbinak quasi függetlenítésével a török souzerainitás alól úgy van bizonyos szomszéd kormány, mint a tyukszemes lábu ember, nem csak a fáj, ha reáhnagnak, hanem az is, ha csak mellé hágnek.

Azonban engem, valamint az osztrák kormány 12 évi, s e mai napig sulyosan éreztetett politikája nem csüggesztett el azon hitemben, hogy e nemzet visszanyeri független önkormányzatát s a paragrafus-világ úgy a Reichsrath csak, mint éjjeli lidérczek, mint futó fellegek vonulnak el felettünk, úgy más részről Európa helyzete sem ragad tulhajtásra.

Annálfogva mindenek felett a kölcsönös bizalom helyreállítását óhajtván, ennek feltételeit a szerint, a mint Deák Ferencz nagy hazánkfia előadta, elfogadom s indítványához pontonkint hozzájárulva, azt mind lényegében, mind alakjában pártolom.
